

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 6.7 - גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין
10 מרץ 1997; 1 ינואר 2003	עדכון אחרון: יח כסלו תש"ף, 16 דצמבר 2019

6.7 גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין

מטרת הנחייה זו היא להסדיר את כללי ונהלי גביית עדות מוקדמת של ילדים וקטינים.

א. הגדרות:

בהנחייה זו –

"ילד" – מי שהוא מתחת לגיל 14 שנים;

"קטין" – מי שהוא מתחת לגיל 18 שנה.

ב. המסגרת החוקית:

1. סעיף 117 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982¹ (להלן: **חוק סדר הדין הפלילי**), שכותרתו "גבייה מוקדמת של עדות", קובע:

(א) הוגש כתב אישום לבית משפט, רשאי בית המשפט, לבקשת בעל דין, לגבות עדותו של אדם לאלתר, אם ראה שהעדות חשובה לבירור האשמה וכי יש יסוד סביר להניח שאי אפשר יהיה לגבותה במהלך המשפט או אם מצא שיש חשש שאמצעי לחץ, איום, הפחדה, כוח או הבטחת טובת הנאה יניאו את העד מלמסור עדות אמת במהלך המשפט; נפתחה חקירה בעבירה ועדיין לא הוגש עליה כתב אישום, רשאי לעשות כן בית משפט השלום או בית משפט מחוזי לבקשת תובע או לבקשת אדם העשוי להיות נאשם בעבירה.

(ב) הוגשה בקשה לגביית עדות מוקדמת, כאמור בסעיף קטן (א), בעבירה לפי סעיף 377א לחוק העונשין, התשל"ז-1977, יחליט בית המשפט בבקשה לא יאוחר משבועיים מיום הגשתה; העדות תיגבה בתוך חודשיים מיום ההחלטה, אלא אם כן האריך בית המשפט את התקופה מטעמים מיוחדים שיירשמו

2. סעיף 117א(א) לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "גבייה מוקדמת של עדות של ילד", קובע:

"הוגש כתב אישום לבית משפט או נפתחה חקירה בעבירה מן העבירות המנויות בתוספת לחוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), התשט"ו – 1955 (להלן – **חוק הגנת ילדים**), רשאי בית המשפט לגבות לאלתר עדותו של ילד כמשמעותו בחוק האמור, על פי בקשתו של תובע או מי שעשוי להיות נאשם בעבירה, ובהרשאתו של חוקר ילדים".

3. סעיף 118 לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "נוכחות בעלי דין", קובע:

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 6.7 - גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין
10 מרץ 1997; 1 ינואר 2003	עדכון אחרון: יח כסלו תש"ף, 16 דצמבר 2019

"עדות מוקדמת תיגבה בפני תובע ובפני הנאשם או אדם העשוי להיות נאשם בעבירה, זולת אם החליט בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, לגבותה שלא בפניו של הנאשם או של מי שעשוי להיות נאשם; החליט בית המשפט כאמור לתועד העדות בתיעוד חזותי והוראות סעיף 120א(ב) ו-(ג) יחולו לעניין זה".

4. סעיף 120 לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "חתימת הפרוטוקול", קובע:

"הפרוטוקול בהליכי גביית העדות ייקרא באזני העד, ולאחר שיאשרנו יחתום עליו וכן יחתום עליו השופט; סירב העד לאשר או לחתום, יירשם הדבר בפרוטוקול. הוראות סעיף זה לא יחולו על עדות שהוקלטה במלואה".

5. סעיף 120א לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "תיעוד חזותי של עדות מוקדמת", קובע:

"(א) (1) עדות מוקדמת תתועד בתיעוד חזותי.

(2) נקבע המותב שידון במשפט שבו תוגש העדות כראיה והעדות המוקדמת נגבית בפני כל שופטי המותב, רשאי בית המשפט להורות כי העדות המוקדמת לא תתועד בתיעוד חזותי; שינוי במותב לאחר גביית העדות לא יהיה בה כדי לפסול את העדות.

(3) בסעיף זה, "מותב" – לרבות דן יחיד.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) בית משפט הגובה עדות מוקדמת רשאי להורות כי העדות תיגבה, כולה או חלקה, בלא תיעוד חזותי, אם השתכנע כי ננקטו אמצעים סבירים לקיים את התיעוד, אך ביצוע התיעוד החזותי יעכב את גביית העדות והעיכוב עלול לסכל את גבייתה; החליט בית המשפט כאמור, לא יהיה בהעדר תיעוד חזותי כדי לפסול את העדות המוקדמת.

(ג) בית משפט רשאי לקבל כראיה עדות מוקדמת שאין לה תיעוד חזותי אם השתכנע, מטעמים מיוחדים שיירשמו, כי יש לכך הצדקה בנסיבות העניין".

6. חוק הגנת ילדים מסדיר את נושא העדתם של ילדים (מתחת לגיל 14) בעבירות מסוימות (שעיקרן עבירות מין ואלים) המנויות בתוספת לחוק.

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 6.7 - גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין
10 מרץ 1997; 1 ינואר 2003	עדכון אחרון: יח כסלו תש"ף, 16 דצמבר 2019

7. ביום 24.7.17 נכנס לתוקפו תיקון 17 לחוק הגנת ילדים² הקובע מספר תנאים נוספים שנועדו להקל על ילד בעת מסירת עדותו בבית המשפט, ועל הסתגלותו הפסיכולוגית לאחריה. והכל, מקום בו התיר חוקר הילדים את מתן עדותו של הילד, כאמור בחוק.

מטרת תיקון 17 לחוק הוסברה בדברי ההסבר להצעת התיקון³ (להלן: **הצעת התיקון**):

"מוצעים כמה תיקונים לחוק, על בסיס הנסיון שנצבר ביישום החוק במהלך השנים ולנוכח מסקנות מחקר שבחן התמודדות של ילדים על דוכן העדים והשלכות העדתם על הסתגלותם הפסיכולוגית לאחר מתן העדות. בין היתר, נמצא כי התאמת תנאי העדות לילדים תאפשר גביית עדות מדויקת יותר, תסייע לבית המשפט להגיע לחקר האמת, ויש בה לצמצם את הפגיעה האפשרית בילד עקב מתן העדות".

8. בין היתר, נקבע בתיקון בסעיף 10א(א)-(ב) כך:

(א) החל בית המשפט בשמיעת עדותו של ילד נפגע עבירה או שעבירה נעשתה בנוכחותו וחוקר ילדים הרשה את עדותו לפי הוראות סעיף 2, יסיים בית המשפט, ככל האפשר, את שמיעת עדותו ביום שבו החלה; לא הסתיימה שמיעת עדותו של הילד באותו יום, ישמע בית המשפט, ככל האפשר, את עדותו ברציפות, יום אחר יום, ככל שהדבר עולה בקנה אחד עם טובת הילד; לא עשה כן בית המשפט, ינמק את החלטתו לשמיעה לא רצופה של העדות.

(ב) בית המשפט, ביוזמתו או לבקשת הילד, חוקר ילדים או הורוהו של הילד, רשאי להפסיק או לדחות את שמיעת העדות, אם סבר שמתן העדות ברציפות מקשה על הילד.

9. בעקבות התיקון לחוק הגנת ילדים, פרסמה הנהלת בתי המשפט ביום 21.8.17 נוהל 1-17 של נשיאת בית המשפט העליון (להלן: נוהל בתי המשפט⁴) אשר קבע נהלים וכללים שונים לשמיעת עדותו של קטין **נפגע עבירה**. בין יתר הכללים שנקבעו בנוהל בתי המשפט נקבע בסעיף 6א לנוהל כי אם "הוגשה בקשה לעדות מוקדמת לפי סעיף 117 או 117א לחוק סדר הדין הפלילי לאחר הגשת כתב האישום, ייתן בית המשפט עדיפות להקדמת המשפט ולגביית העדות כעדות דחופה במסגרת המשפט עצמו, ככל האפשר, ובלבד שיש בכך כדי לייעל את ההליך והכל במטרה לקצר את זמן המתנת הקטין למתן עדותו".

² ס"ח תשע"ז מס' 2656 מיום 6.8.2017.

³ הצעת חוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים) (תיקון מס' 21) (הרחבת ההגנה על ילדים נפגעי עבירות מין או אלימות בעת מתן עדותם בבית המשפט), התשע"ז – 2017, ה"ח 714, 21.6.2017.

⁴ <https://supreme.court.gov.il/Documents/21082017.pdf>

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 6.7 - גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין
10 מרץ 1997; 1 ינואר 2003	עדכון אחרון: יח כסלו תש"ף, 16 דצמבר 2019

יודגש, כי הוראותיו של נוהל בתי המשפט חלות על כל קטין עד גיל 18 בעבירות המנויות בתוספת לחוק הגנת ילדים, ולא רק על ילד כהגדרתו בחוק לתיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), קרי- מי שלא מלאו לו 14 שנים, ובלבד שהוא נפגע עבירה (במובחן מעד).

10. החוק לתיקון סדרי דין (חקירת עדים), התשי"ח-1957 (להלן: "חוק חקירת עדים") מסדיר את נושא העדתם של קטינים (מתחת לגיל 18) בעבירות המנויות בתוספת לחוק. חוק זה קובע הקלות שונות לעניין דרכי גביית עדותו של קטין. בין היתר מתיר החוק בנסיבות מסוימות לגבות עדות מקטין שלא בנוכחות הנאשם, שלא על דוכן העדים, בנוכחות מלווה לצדו, ועוד. מדיניות התביעה:

(א) זימון ילד או קטין לעדות מוקדמת:

11. נפתחה חקירה או הוגש כתב אישום בעבירה המנויה בתוספת לחוק הגנת ילדים וסבר התובע בתיק כי נדרשת עדותו המוקדמת של ילד, יגיש בקשה לגביית עדותו כאמור בסעיף 117א לחוק סדר הדין הפלילי. נפתחה חקירה או הוגש כתב אישום בעבירה כלשהי וסבר התובע כי מתקיימות הנסיבות המנויות בסעיף 117 לחוק סדר הדין הפלילי וכן כי נדרשת עדותו המוקדמת של קטין, תוגש בקשה לגביית עדותו כאמור בסעיף זה.

12. הוגש כתב אישום והתבקשה עדותו המוקדמת של ילד או קטין שהוא נפגע עבירה, יסב התובע את תשומת לב בית המשפט לאמור בסעיף 6א לנוהל בתי המשפט מס' 17-1.

(ב) הצורך להקפיד על לוחות הזמנים שנקבעו לעדותו המוקדמת של ילד או קטין:

13. מטבע הדברים וכאמור בדברי ההסבר להצעת התיקון, הליך מסירת עדות של ילדים בפרט, או של קטינים בכלל, הוא הליך רגיש, מורכב ובעל השלכות על אופן הסתגלותם הפסיכולוגית לאחר מסירת העדות. לעיתים מלווה העדות בחששות רבים, ויש צורך בהכנה ובשכנוע של העד למסור את גרסתו בפני בית המשפט. על כן, קיימת חשיבות רבה לכך שבמועד שנקבע לכך אכן תימסר העדות המוקדמת ולא ייווצר מצב שיגרום לדחיית מתן העדות למועד מאוחר יותר.

14. בעבר, בשל חוסר תשומת לב או מסיבות אחרות, אירע שלא התייצב סניגורו של הנאשם או החשוד ביום הדיון שנקבע לעדות המוקדמת, וכתוצאה מכך דחה בית המשפט את הדיון למועד אחר. כאמור, דחייה מעין זו יוצרת קושי עצום אצל הילד/הקטין, והיא עלולה אף לגרום לכך שלא ירצה או שלא יהיה מסוגל להעיד בעתיד, בשל המעמסה הנפשית הכרוכה בכך.

15. אשר על כן, על הפרקליט או התובע המטפל בתיק שבו התבקשה עדות מוקדמת של ילד/קטין לוודא מראש כי לנאשם יש ייצוג, וכי סניגורו מודע למועד הדיון ונתן לו את הסכמתו. בנוסף, יש לוודא כמה ימים לפני מתן העדות שבכוונת הסניגור אכן להגיע לדיון. אם לאחר שננקטו צעדים אלה ייעדר הסניגור מן הדיון יש לטעון בפני בית המשפט כי בהתחשב בצעדים שננקטו כדי להבטיח את התייצבותו של הסניגור, ובהתחשב בקושי שתיצור דחיית מועד הדיון,

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 6.7 - גביית עדות מוקדמת של ילד או קטין
10 מרץ 1997; 1 ינואר 2003	עדכון אחרון: יח כסלו תש"ף, 16 דצמבר 2019

מתקיימים בנסיבות העניין הטעמים המיוחדים, כמשמעותם בסעיף 118 לחוק, המאפשרים את גביית העדות גם ללא נוכחות הסניגור.

16. אם מתברר לפרקליט או לתובע כי הנאשם או החשוד אינו מיוצג יש להביא את הדבר לידיעת בית המשפט בהקדם האפשרי ולפני מועד גביית העדות, כדי שבית המשפט ישקול את האפשרות של מינוי סניגור לנאשם או לחשוד לפני שנקבע מועד לגביית העדות המוקדמת. הכל, כדי שבמועד שייקבע לגביית העדות ניתן יהיה לקיים את ההליך כסדרו.

(ג) תיעוד חזותי של עדות מוקדמת של ילד או קטין:

17. כאמור בסעיף 120 לחוק, לאחר מתן העדות על העד לקרוא את עדותו ולאשרה בחתימתו, אלא אם העדות הוקלטה במלואה. מטבע הדברים, משמעותה של פעולה זו איננה נהירה, בדרך כלל, לילד או לקטין. בנוסף, יש בה כדי להוסיף על הנטל הנפשי הרב המוטל על כתפיו ממילא. בהתחשב באמור לעיל יש לעשות כל שניתן כדי שעדותו של הילד או הקטין תוקלט בבית המשפט באופן שימנע את הצורך בהליך הקריאה והחתימה, זאת אף אם עדותו נשמעת בפני ההרכב שאמור לשבת בדין באותו התיק (כאמור בנסיבות סעיף 120א(א)(2) לחוק).